



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Assertio Septem Sacramentorum Aduersus Mart. Lutherum

Heinrich <VIII., England, König>

Parisiis, 1562

Invictissimi Principis Henrici VIII. Regis Angliae, ad Martini Lutheri
epistolam responsio.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30233

Regis Angliæ

nunc cum rubore eorum recantare velit, ut eis tandem idem reddat præmium, quod antea rusticis nequissimè seductis, ac miserè occisis, tradiderit.

INVICTISSIMI PRINCIPIS Henrici VIII. Regis Angliæ, ad Martini Lutheri epistolam responso.

Catalogus eorum que in epistola Lutheri ad regem conspiciuntur.



Vas tu Luthere literas prima Septembris, anno domini M. D. XXV. datas, ad nos mittendas curasti, eas nescio vbinam terrarum diu peregrinatas, tandem aliquando accepimus. In his ais dolere pudeat te, quòd stultus, præcépsque librum in me tuum, non tuo quidem genio, sed incitantibus his, qui mihi parum fauebant, edidisti, quo te tibi scribis maxime conscium esse, quàm grauitè nos offenderis, atque ob id merito verendum tibi literis nos tentare. Sed animum tamen, ausumque tibi factum scribis non solum, quòd me tam clementem intelligas, vt cum mortalem me

me meminerim, inimicitias immortales
 nolim gerere, verum etiam quod fide di-
 gnis tectibus didicisti, libellum meo no-
 mine de sacramentis editum, non esse re-
 vera meum, sicuti videri volebant subdoli
 (sic enim scribis) sophistæ, qui nostræ ma-
 iestatis abusi titulo, non satis senserint
 quantum sibi periculum in ignominia no-
 stra pararent: præsertim Cardinalis Ebo-
 racensis, quem & mōstrum vocas, & odiū
 publicum dei & hominum, & regni no-
 stri pestem. Hac ergo de causa sic te pu-
 defactum scribis, vt oculos in me leuare
 nō audeas, qui per operarios illos iniqui-
 tatis passus sis in talem tantūque regem
 tam leuiter te moueri. Cæterum subiun-
 gis id te tandem ad scribendum compu-
 lisse serio, quod ego iam cœperim fauere
 euangelio: & tædium percepisse tandem
 istius generis hominū perditorum, eorū
 videlicet, qui sectæ aduersantur tuæ. eam
 rem vere euangelium esse scribis, nempe
 lætum nuncium cordi tuo: & perquam
 sancte precaris, vti sic me domin⁹ augeat,
 vt pleno spiritu obediam ac faueam euā-
 gelio, nec mihi sinat aures, animūque
 pestilentibus Sirenū vocibus occupari,

Regis Angliæ responsio

*Hoc est qui
rem verã
tacere non
narrant.*

quæ nihil aliud possunt, quàm clamare
Lutherum esse hæreticum. Post hæc hor-
taris, vt considerem nihil esse mali posse
in doctrina tua, quippe qui nihil doceas
aliud, quàm fide Iesu Christi filij dei passi
pro nobis, & suscitati, saluos fieri oportere.
Nam hoc esse caput & fundamentum
doctrinæ tuæ, super quod ædificare te di-
cis charitatem erga proximos, & obedi-
tiam erga politicos magistratus, tum cru-
cifixionem corporis peccati deniq; in his
audiri petis, admirans admodum damna-
te, quum nec auditus nec conuictus sis. Ad
hæc pro more tuo debaccharis in ecclesiã
Romanam, iactãs interim Germaniæ mul-
tos principes à parte tua consistere: nec
mirũ esse si te Cæsar & aliquot item prin-
cipes persequantur, sed potius esse miran-
dum, si princeps aliquis vnus faueat euan-
gelio, quum principes semper & populi
Christo soleant obsistere. Tum vehemẽ-
ter optas huic aliquando miraculo in me
gratulari, vt fiam perfectus Christi disci-
pulus, euãgelisq; professor, & fautoribus
tuis adnumerer. Obsecras præterea, & per
Christi crucem nos obtestaris, vt tibi cõ-
donemus, quòd tuus me libellus offendit

rit, pollicens vltro te (si mihi placitum
 feneris) alium protinus editum contra, &
 in honorem meum, palinodiã scilicet esse
 cantaturum: asserens atque affirmãs, haud
 parum fructus euãgelio & gloriã dei spe-
 rari posse, si tibi ad regem Angliã scribẽ-
 di de euangelij causa facta fuerit copia,

*Pollicita
 Lutheri.*

Hęc sunt Luthere omnia, quæ tua cõti-
 nebat epistola, ex quibus sicuti satis olfa-
 cimus non ea te sentire quæ scribis, sed
 perspectum habemus & cognitum, quò
 subdola tendat oratio, ita nos è diuerso
 morem secuti nostrum, ne quid technis
 huiusmodi simplicibus possis imponere,
 ad singula tibi decreuimus breuissime re-
 spondere.

Quòd ais libri te tur pudere, nescio
 quàm tu istud vere dicas, verùm hoc vnũ
 scio, satis esse causæ, cur debeat non illius
 modo libri pudere te, sed tuorum etiam
 ferme omnium, quippe qui nihil penè cõ-
 plectatur aliud, quàm errores turpissimos
 & insanissimas hereses, nec ratione sufful-
 tas, nec eruditione subnixas, sed quas asse-
 rit & obfirmat tantùm pertinax impudẽ-
 tia: dum tu tantus auctor haberi postulas,
 quantus nec hodie quisquam sit: nec ante-

*Impudẽtia
 vnica ratio
 est Lutheri
 probandi
 omnia.*

Regis Angliæ responsio

hac quisquam fuerit. Nec satis video, quod
verum sit, ut ad edendum in me libellum
tuum sis ab his incitatus, qui parum faue-
bant mihi, quum res ipsa doceat ab his in-
citatam potius, qui parum fauebant tibi:
quippe quum liber tuus sit eiusmodi, ut nec
aliud quicquam quam probrum concilia-
re possit auctori, & librum honestet meum,
cui tuus declarat ne verbum quidem sani
capitis vllum reperisse te, quod aliquando
posses opponere: quæ res satis (ut opinor)
indicat, uter nostrum causam habeat me-

*Rex priorẽ
libellum à
se editũ af-
firmat.* liorem. Iam quatumuis te fingas credere,
editum à me libellum, non esse meum, sed
meo nomine subornatum à sophistis sub-
dolis, tamen & meum esse multi maiori fide
digni, quam sunt tua illi fide digni testes
cognoscunt: & ego quanto tibi minus pla-
cet, tanto magis libenter agnosco. Nam
quod cum mihi scribis ignominiam pare-
re, nemo certe non intelligit (quantumli-
bet tu dissimules) quam ægre habet ani-
mum tuum, quod libellus meus tanto bo-
norum & doctorum omnium consensu con-
probatus est, tum eius sedis honorifico cal-
culo, quæ ut tuas condemnauit hæreses, ita
sanctissimo viro Hieronymo tantæ fuit

*Romana se-
des quantum
auctorita-*

auctoritatis, vt satis esse duceret, si suã illi
 fedi fidem approbaret. Quibus ego tamen
 honoribus nõ admodum certe glorior, vt
 qui meorum operum omniũ & soleam, &
 deum precor, idem vt perpetuo faciã, glo-
 riam & honorem omnem deo acceptum
 ferre. Verũm hoc tamen me nonnihil (vt
 verum fatear) oblectat, quòd qualequale
 fuit opusculũ nostrum (neq; enim nescius
 sum imbecillitatis meã) tua tamen causa
 tãto fuit imbecillior, vt libellus ille noster
 (quatenus se porrexit argumentum) non
 ea tantum omnia deterferit, quã tu sordi-
 bus in sacrosancta sacramenta prius ex-
 pueras, verum etiam quicquid furiosus
 euomisti postea: & te adegit ad eius ge-
 neris excogitandum librum, ex quo totus
 videret orbis, præ ira atque animi impo-
 tentia factũ te ex impio prorsus insanum,
 vtpote in quo non eruditionis modo at-
 que ingenij, sed & honestatis omnis obli-
 tus, nihil prorsus aliud attuleris, quã lo-
 quacitatẽ stolidam, meretriciã maledicẽ-
 tiam, & plusquam scurrilem petulantiam,
 quum meus liber contra, non in eccle-
 siam solum (cuius tu fidem laborabas euer-
 tere) nostrum spirarit officium: sed etiam

*tis habuit
 apud san-
 ctum Hie-
 ronymum.
 Quã Lu-
 theri disti-
 milis est
 pius hic
 princeps.*

*Ira quò de-
 duxit Lu-
 therrum.*

Regis Angliæ responsio

*Nihil est
hoc verove-
rius.*

*De reuerē-
tissimo do-
mino legato
pulcherime
respōdet pi-
entissimus
princeps.*

(supra quàm tua merebatur impietas) chà-
ritatem erga te, & emendandi tui potius
quàm perdendi desiderium, idemque
doctissimorum virorum iudicio, multi-
plices errores tuos & efficaci ratione re-
uicerit, & potentissimis scripturis, non il-
lis quidem ex animi mei commēto tractis
in causæ commodum (quemadmodū ipse
soles vbique sacras literas ex libidine tua
torquere) sed ad sanctissimorum patrum
vetustissimas interpretationes expēsis, &
ad amussim congruentibus: ne quid in ea
re nobis esset cum his commercij, quos tu
sophistas soles appellare, qui tamen sunt
viri re vera probi, & in primis docti, sed
quos non in aliud sophistas vocas, quàm
quòd efficaces eorum rationes, quibus
tuas produnt & refellunt insanias, sophi-
stices inuidia cupis degrauare.

Iam quòd pestilenti lingua tam impro-
be scurraris in reuerēdissimū in Christo
patrem Cardinalem Eboracensem prima-
rium nostrum cōsiliarium, & Angliæ can-
cellarium, magis perspectam habeo singu-
larem eius prudentiā, quàm vt eum quic-
quam commoueri credā scurrilibus eius
linguæ conuiciis, quæ in totam scurratur

Regis Angliæ responsio

*Hoc est
quod infrē-
det Luthe-
ras, qui sa-
nitatē om-
nibus inui-
det insan^o.*

*In hoc cæ-
ni voluta-
bro se pro-
luunt sues.*

perquam diligenter exequitur, ditionem
nostram sedulo purgans hæresum vestra-
rum pestilenti cōtagio, quibus interdum
intran Angliam quidam vehementer æ-
groti: nempe ex iis venientes plagis, quas
insalubris oris tui noxius infecit afflatus:
quos tamen ipsos diligenti inquisitione
compertos, eiusdem reuerēdissimi patris
salubri diligentia non solū arcuimus, ne
quid ad nostros eius lepræ serperet: verū
etiam tractatos commode, & magna cum
charitate curatos, fidei integritati reddi-
dimus. Nā quod ad nostros attinet (deo
fauente) speramus & prudentiores esse, &
in Christi fide multo firmiores, quàm qui-
b^o vestra secta nō minus impia quàm ab-
surda, possit adblandiri quantumuis tibi
spem iniecerit siue nescio quis alius nu-
gator improbus, siue (quod magis arbi-
tror) vnus aut alter apostata fraterculus,
qui è regno meo profugi, & à fide Chri-
sti trāsfige, in luxu & libidine voluptuan-
tur apud te: quibus ego regnum meum
tam bene purgatū duco, vt si qui restent
adhuc eiusdem furfuris alij (quos nō ad-
modum restare multos spero) sed tamen
si qui supersint reliqui, eos omnes optem

simul vt habeas tibi.

Euangelium esse dicis, id est lætum nūcium cordi tuo, iam cœpisse me fauere euangelio, tāquam hactenus nunquam fauerim euangelio. Cæterum quòd non tam nuper amare cœpi, & reuerenter euangelium legere, quàm tu videri vis, vel hoc indicio potest esse, quòd iam olim (quantumuis id dissimules) euidentibus euangeliorum testimoniis, tuas aliquot perniciosas hæreſes: quæ res (vt dixi) tibi satis ostendit, non nunc primùm me tractare euangelia. Quamobrem volo cognoscas, euangelium nobis præcipuū studium & fuisse diu, & semper futurum esse, vtpote cuius doctrinam intelligam maxime esse salutarem, sed his duntaxat quicumque in euangelij studio contrà quàm ipse soles, ingrediendum sibi proponant. Nam tu in scripturis interpretandis aduersus orbem totum semper consueuisti tuorum somniorum commentitiis inuentis insistere; repudiato nimirum sapientis cōsilio, qui scribit: Fili, ne innitaris prudētiae tuæ, & ne sapiens videri velis in oculis tuis. Cæterum quod ad me attinet, & noui satis, & libenter agnosco, quàm ex

At Lutherus nihil vocat euangelicum, nisi quod ipse probat.

Quāquam est impudens Lutherus, istud tamen haud potest negare.

*Vtinã hæc
ma.lestiam
sequeretur
Lutherus.
Hæc Luthe-
rus exus-
sit.*

*Cur Luthe-
rus inuidet
caelestibus.*

*Lutheri
mos dispu-
tandi.*

me ipso sim sacris literis intelligendis im-
par, eoque suppliciter inuocato diuini fa-
uoris auxilio, toto me corde subiicio, pri-
mum (quod plurimum valere debent) pla-
citis ecclesiæ catholicæ: deinde interpre-
tationibus orthodoxorum patrû, quos di-
uina benignitas liberaliter instruxit lite-
ris, illuminauit gratia, suffulsi fide, ac bo-
nis ornauit operibus: miraculis denique
declarauit & fidem eorum sibi placuisse
& vitam: quum tu ediuerso sanctissimos
patres contemnens, & scurriliter eorum
blasphemans memorias, detrahens quoad
potes eorum honoribus, ne splendor &
reuerentia tantæ sanctitatis, facem præ-
ferret pudèdis hæresibus tuis, nullius in-
genium probas præter vnus tuum: &
quum manifestam stultitiam pro prudentia,
aperte falsam hæresim pro veritate de-
fendas, nihil habes aliud cui prorsus pos-
sis inniti, nisi quod velut Stentor excla-
mas, scripturam esse pro tua parte satis
dilucidam, eosque omnes quibus aliter
vnquã visum est, fuisse penitus saxa, trun-
cos, stipites, quantumuis numerosi fue-
rint, quantumuis ingenio, quantumuis eru-
ditione, quantumuis sanctitate claruerint.

Denique verbis hunc in modum re præ-
 elare gesta, subornas & propellis rudes
 ac rebelles rusticos, qui sub euangelicæ li-
 bertatis prætextu grassentur effrenes, &
 pro furiosa factiōe depugnent. Si quis
 vsque adeo parum valeret ingenio, vt hæ-
 rere quicquā aut dubitare posset, vtra po-
 tissimum via foret insistendum, vestrā ne
 ista noua, an trita illa sanctissimorum pa-
 trum, quæstionem omnem seruator ipse
 dissoluit, cum dixit: Ex fructibus eorum
 cognoscetis eos. Nam de illis dubitat ne-
 mo, quin boni viri fuerint, & inculpatae
 vitæ: qui deo seruire ieiuniis, orationibus
 & castitate studuerint, quorum scripta
 omnia spirabant charitatē. De te vero ni-
 hilo dubitant magis, quum te videant in
 his quæ moliris omnibus, ab inuidia at-
 que superbia cœpisse, cum ira & maleuo-
 lentia progredi, atque procedere, & ina-
 nis gloriæ flatu prouectum, in turpissi-
 mam demum libidinem desinere. Itaque
 quantumuis hanc doctrinam tuam euan-
 gelicæ libertatis prætextu vestias, tametsi
 mihi satis cōsciū sim, quā sit tenuis hæc
 eruditio mea, non est tamen vsque adeo
 tenuis, vt persuadere possis, vt credam

*Argumen-
 tum insolu-
 bile.*

Matth. 7.

*Lutheranæ
 virtutis car-
 culus.*

Regis Angliæ responsio

*Lutherani
spiritus in-
dicia.*

bono te esse proposito, quum assidue spi-
ritum prædicans, totus interim volutaris
in carne: quum sic adornas te, velut ex-
hortaturus orbē ad euangelicę vitæ for-
mulam: deinde cœlibem castitatem dehor-
taris, quam accurate nobis commendat
euangelium: & demum abiicis ipse rece-
ptam olim, & voto promissam ac dedica-
tam deo castitatem tuam, in quam seruan-
dam omnis te sacrarum literarum aucto-
ritas obstringit.

*Vouete &
reddite do-
mino deo
vestro. Ps.
75.*

Scribis Luthere vehementer pudere te
oculos in nos attollere, quod te tam leui-
ter passus sis per operarios iniquitatis (vt
ais) aduersus nos moueri. Verum ego p-
fecto non paulo magis admiror, quod te
non pudet serio leuare palpebras, & vel
in deum, vel hominem quenquam pro-
bum oculos intendere, qui te passus sis
instigante diabolo in eam ingenij leuita-
tem cadere, vt ob carnis ineptas & ob-
scœnas libidines, quum frater Augusti-
nianus esses, monacham deo dicatam sce-
lerato compressu violaris. Quid, quod nõ
compressisti solum (quale flagitium si de-
signasses olim apud Romanos Ethnicos,
& illa terram viua subiisset, & tu ad mor-

*Lutheri
apostasie, et
impuritas
vitę qui cũ
moniali
scortabat.
Lutheri
flagitium
nec Ethni-
cis seredũ.*

tem vsque verberibus esses multatus) verum etiam (quod nimio est execrabilius) publice pro vxore nuptiis incestissimis traduxisti, atque palā summo cum totius mundi stupore, summo per orbem totum opprobrio vestro, summo cum sacrosancti coniugij contemptu, summa cum sanctissimorum votorum cōtumelia, per nefas abuteris in quotidianū prostibulum. Denique (quod omnium est maxime detestandū) te cum deberent tam execrandi facinoris pudor & dolor obruere, pœnitentiæ loco præ te fers miser impudentem gloriam, tam longe fugiens implorationem veniæ, vt etiam in tui sceleris exemplum passim pseudo religiosos alios literis ac libris prouoces. Quamobrem Luthere quum designes talia, non admodum profecto miramur, quòd sanctorum omnium cultui tam valde vis esse detrahitum: quippe quòd intelligis ex illorum honoribus & reuerentia, tuorum flagitiorū opprobriū crescere. Nam quisquis eos credit fuisse bonos, idem necesse est vt sentiat pessimum esse te, qui doctrinæ fictisque sanctorum & doces & facis impudens tam ex diametro pugnantia. Etenim

*Barathrū
sceleris.*

*Diluat hoc
Lutherus.*

Regis Angliæ responsio

quis probare potest fraterculi claustralis
matrimonium, qui quidem cuiusquam fa-
ciat sanctissimum & eruditissimū patrem
Hieronymum? Nam is uouentibus (in-
quit) non solum nubere, sed etiam uelle
dānabile est. Lege Luthere ac relege illius
optimi patris epistolam ad monacham la-
psam, & ad diaconum item, qui eā viola-
uerat: tum ex his, & aliorum item sanctis-
simorum patrum religiosi literis disce
miser horum potius pœnitere scelerum,
quàm editis insanissimis libellis in defen-
sionem criminis inexcusabilis, exemplo
pessimo, & scelerato suasu tuo infelicissi-
mos dānationis tuę socios contrahere.
Iam istud plane demiror, qui de scriptura
peritia te tam improbe passim & impor-
tune iactas, quomodo potes tam facile vo-
tum tuum contemnere, quum in ea legas:
Ecclesia. 5. Si quid uouisti deo, ne moreris reddere.
Psal. 75. Displicet enim deo infidelis promissio. &
Deut. 23. item illud: Vouete & reddite domino deo
uestro. Quid illud? Quum uotum uoueris
domino deo tuo, non tardabis reddere,
quia requirit illud dñs deus tuus: & si mo-
ratus fueris, reputabitur etiam tibi in pec-
catum. Verū tu (ut uideo) castitatis & iei-

nij, paupertatis & obediētię vota sancti-
 fima numeranda censes inter Mosaicę le-
 gis feruiles cęremonias. Nam & mores
 & libelli tui satis videntur ostendere no-
 uę legis euangelicam libertatem non in
 alio (si quis tibi credat) quàm in libidinis
 licentia consistere. Cęterum Esaias pro-
 pheta lōge sensit aliter: nam is, In die (in-
 quit) illa (denotans Christianę legis tem-
 pora) vota vouebunt domino, & soluent:
 nimirum significans in euangelicę legis
 decursu vota Christianorum plus habitu-
 ra virium, & sanctius esse seruanda, quàm
 fāissent vnq̄ in lege Mosaica. cuius rei
 deus exēplū prębuit, cū in Ananiā & Sap-
 phirā in pecunię subtrācta portiuncula
 pręuaricatū votum tā seuerē vindicauit.
 Qua de re beatus Gregorius tāquā te Lu-
 there cōpellaret, ac scortū tuū (neque em̄
 cōiugiū est, quo vos estis cōiūcti) hunc in
 modū admonet monachos: Ananias deo
 pecunias vouerat, quas post vict^o psuasio-
 ne diaboli subtraxit: sed qua morte mul-
 tat^o est, scis. Si ergo ille mortis periculo
 dign^o fuit, q̄ eos quos dederat nūmos deo
 abstulit, cōsideta quāto piculo in diuino
 iudicio dignus eris, qui nō nūmos, sed te-

*Que sit
 Lutheri li-
 bertas evā-
 gelica.*

Esaię. 19.

Act. 5.

*An nō hi
 te Luther
 compellat
 beatus Gre-
 gorius?*

Regis Angliæ responsio

metipsum deo omnipotenti, cui te sub monachali habitu deuoueras, subtraxisti. Quid tu Luthere? Quid tua illa misera mulier ad hæc? Si peccatū agnosceretis, si vos criminis vestri caperet dolor, etiā si quid interi carnis fragilitate peccaretis, esset tamē spes resipiscentiæ, quæadmodū in Magdalena fuit, ac Dauide, multisque itidem aliis. Verūm nunc quam spē præbes de te, si persistas in defensione criminis, & quod erubescere deberes, impudēs gloriaris, quum vitia tua virtutem uocas, & aliorum virtutem uocas vicissim vitiū? An non incidis præceps in illam maledictionis voraginem, quam in tui similibus deplorat Esaias, quum dicit: Væ qui dicitis bonum malum, & malum bonum, ponentes tenebras lucem, & lucē tenebras, amarum in dulce, & dulce in amarum. Iam quum scripturas istas omnes floccifacias, quū eas ad tuæ libidinis affectum detorqueas, quum earum sanctissimos interpretes contemnas, & eorundem saluberrimā doctrinam reiicias sanctissima beatorum patrum vita comprobata, tum aduersus hæc omnia tuam duntaxat opponas improbam pertinaciam, & argumentis plane brutali-

Esaia. 5.

ne brutalibus, & furiosis neniis aduersus
vota scurraris hæresi tam insigni, vt nec
maior temere, nec manifestior audita sit:
tamen precaris deū, ne meas aures occu-
pari sinat pestilētibus Sirenū vocibus, quæ
nihil aliud norunt, quàm clamare Luthe-
rū esse hæreticū, quū ego nullā audiā (hac
sanæ parte) magis sonorā Sirena, quàm li-
bellos tuos, quippe qui meis auribus nihil
occlamant aliud, quàm Lutherū esse hære-
ticū: vsq; adeo, vt certe vehementer mirer
qua fronte possis apud me iactare, te nihil
aliud docere, quàm si de Iesu Christi filij
dei pro nobis passi, & suscitati, saluos fieri
oportere: tum super hoc fundamentum
ædificare postea charitatē erga proximū,
& obedientiam erga politicos magistra-
tus, & crucifixionem corporis peccati.
Vtinam Luthere hæc tua verba tam ve-
ra forent, quàm falsa esse cognosco. Nam
(quæso) quo modo super fidem ædificas
charitatem, quum solam fidem doces ad
salutem sine bonis operibus sufficere? Et
enim quanquam in eo libro, quo debac-
charis in me, quum (sic virgebat pudor, vt
te pigeret iam ea de re quicquam audire
amplius) imputasti mihi tuorū verborum

*Quam prou-
dens, & san-
ctæ precatio.*

*Sic scilicet
docuit suos
in Germa-
nia rusticos.*

*Insignis Lu-
theri, sed
usitata im-
pudentia.*

*Verba Lu-
theri in lib.
aduersus re-
gem.*

*Verba Lu-
theri in Ba-
bylonica.*

*Dic aliqui
Luthere co-
lorem.*

calumniam, tamen nõ solum nihil omni-
no ad tua ipsius verba respõdisti, quæ nos
tibi inter sacramentorum assertiones obie-
cimus, quibus illa tam detestanda hæresi
te ligatum constrinximus, vt nulla via
posses elabi: verum etiam homo pudens
& prudens idem dixisti denuo eo ipso in
libro, in quo falso quereris, id tibi per ca-
lumniam falso exprobratum prius. sic e-
nim scribis, Sacriligium est & impietas
velle placere deo per opera, & non per so-
lam fidem. Quæ verba non minus aperta
sunt, quàm quæ prius tibi scripta sunt in
Babylonica, quum hunc in modum scri-
psisti: Ita vides quàm diues sit homo chri-
stianus, siue baptizatus, qui etiam volens
non potest perdere salutem suam quan-
tiscūque peccatis, nisi nolit credere. Nul-
la enim peccata eum possunt damnare, ni-
si sola incredulitas. Cætera omnia, si re-
deat, vel stet fides in promissionem diui-
nam baptizato factam, in momento absor-
bentur per eandem fidem. Hæc tua verba tam manifeste quid sen-
tis indicant: vt nec ullam possent, nec ad-
mittant glossulam. Neque enim color vi-
lus affingi potest, quin de Sura Christi ver-

ba, Angusta est via, quæ ducit ad cœlum: *Matth. 7.*
 tu cum euangelica libertate tua, latam no-
 bis ac facilem sternis illuc, quò tibi leue
 vulgus concilies, docens satis ad salutem
 fore, si quis dei tantum promissionem cre-
 dat, absque vlllo bonorum operum labo-
 re. quod genus fidei longe abest à diui
 Pauli sententia fidem tradentis, quæ per
 dilectionem operatur. cui astipulatur &
 illud: Si estis in fide, ipsi vos probate. Quæ
 probatio, nisi per opera bona, quæ fieri? Et
 enim qui operatur iustitiam, acceptus est
 deo. Quin & beatus Ioannes euangelista
 aduersus seductores eiusmodi, qui popu-
 lum inani, ociosa, & mortua fide deci-
 piunt, Filioli (inquit) nemo vos seducat: *1. Ioan. 3.*
 qui facit iustitiam, iustus est. Certe Luthe-
 re ex tua forma credere, absque fructu bo-
 norum operũ, & in vitiorum volutabro
 magna cū securitate viuere, fretum dun-
 taxat ista spe superba, & nimis arroganti
 fiducia sola, quòd fides tot obstinatorum
 scelerum colluuiem absorbeat, fides est
 haud dubie deterior diabolica. Nam (vt
 diuus inquit Iacobus) tu credis quòd vnus
 est deus? & demones credunt, & contre-
 miscut: in hoc te minus mali sunt, quia tu

Gal. 5.
2. Cor. 13.

Act. 10.

*Lutheri fi-
 des cuius-
 modi sit.
 Sed Paulus
 eam esse eua-
 gelicam fidem
 demonstrat
 que per di-
 lectionem o-
 peratur.
 Luc. 2.*

Regis Angliæ responſio

*Eutherus
omnem dei
timorem
sollit.*

non times. An nõ hoc tibi nominatim Luthere locutus videtur apostolus, qui per hæresim hanc tuã, qua solã fidem sufficere contendis ad salutem, omnẽ dei timorem postergas? Etenim quum dicis tã diuitem esse baptizatũ, vt salutẽ suã, si velit, quantumvis obrutus sceleribus, tamen nõ possit perdere, nisi nolit credere, statim profecto consequitur superuacaneũ esse timorem omnem dei, siue qui ab eius iudicio iustissimo, & horrendis inferorum cruciatibus elicitur, quo timoris genere stimulati yirtutẽ versus iter arripimus: siue qui ex eo colligitur, quòd quẽ adamas vt patrem, vt filij timemus offendere. Nã quorsum opus est metum, rem amaram & molestam adiungere, si sola seruare potest hominem suavis & iucunda credulitas? Quorsum nos aut dei timore, aut gehennæ terrore torquemus, si nuda sufficit fides omnib⁹ exuta molestiis? Et profecto Luthere cum inter assertiones tuas omnẽ timorem dãnationis & inferorum à præparatione pœnitentiæ semoues, iubens vt eam sibi solo procurent amore, facit tu quidem hac in re magnam peccatoribus iniuriã, quibus videri studeas tenero quo-

dam fauore misericors. Nam illis interim id laboras tollere, quod deus optimus ordinavit tanquã præcipuũ quoddã mediũ, per quod proficeretur in amorem: qui nec ipse profecto (dum in hac peregrinatione uiuitur) satis tutus est, quũ absque timore nimiũ securus est. Nam si non in timore domini tenueris te instãter (inquit scriptura) cito subuertetur domus tua. Etem qui sacras scrutatur literas, non vna tantũ via peccatores videbit attractos, sed plurimis atq; in his illo etiã ipso timore seruili, omnibus tamẽ ad vnũ finẽ tendentibus, nempe respicientiam vitæ: sine quibus mediis peccator nõ statim semper attingit illam salutis effectricẽ charitatẽ. Quã obrẽ quod aliud consiliũ possis peccatoribus dare detur, quã quo suades, vt ea fugiant media, per quæ à vitiis auulsi, feliciter traherentur ad deum? At nec alia ferme via sapius trahimur, nec initio certe fortius, quã illo timore, quẽ incutit horror inferni: quod ipsum fuit in causa, vt hunc terrorem clementissimus omniũ Christus ob oculos poneret ipsis etiã a pestolis quũ dixit: Timete eũ, qui cũ occiderit, habet potestatem mittere in gehennam, ne quis

Quæ secundum deum tristitia est, penitentia in salutem stabilem operatur.

2. Corin. 7.

Ecclesi. 27.

Luce. 12.

Regis Angliæ responsio

eam rem putet nihil habere momenti miseris peccatoribus, nec adhuc tam poenitentibus quàm n poenitentiam meditantibus. Quibus quid potest esse salubrius quàm timor? qui (vt ait scriptura) peccatū expellit: & qui sine timore est, non poterit iustificari. Et tu timorem iudicij & poenarū non tantum studes auferre contritioni, quum sit ille via tritissima, qua peccati laqueos fugimus, verum etiā quo securius immoremur vitijs, freti fiducia fidei, metū omnē prorsus labores tollere ab amore dei, quū contrā scriptura dicat: Timor domini, initium dilectionis: immo (quod supra dixi) minetur etiā, quòd si non in timore domini tenueris te instanter, cito sabuertetur domus tua. sed nec illud scriptura tacet, quantā vim timor habet ad fidem. Qui timent (inquit) dominū, nō erūt increduli verbo illius. qui timent, inquirent quæ beneplacita sunt ei. Quid, quòd à timore sapientiā quoq; docet auspiciandam? Nam initiū (inquit) sapientiæ timor domini. Ita vides vt timorem (cui tu tantum detrahis) literæ sacræ, quibus tantum te deferre simulas, non sapientiæ tantū & fidei, sed (dū pegrinamur in via) etiā amo-

Ecclesi. 1.

Ecclesi. 25.

Ecclesi. 27.

Ecclesi. 2.

Ecclesi. 3.

Ecclesi. 3.

si coniūgit, & certe non immerito. Nam qui timore iudicij fugere cœpit atque horrere peccatum (quod vnum à deo mentem eius auerterat) necesse est magis redatur idoneus, qui & amet deum, & redametur à deo. Eam ob rem timoris tã necessarij propheta conspiciens vtilitatẽ, cū se non mitti solũ, sed & incuti fortiter, & cum doloris sensu vibrari precatus est.

Confige (inquit) in timore tuo carnes *Psal. 113.*
mas: à iudiciis enim tuis timui. Et quorsum voluisset nos deus admonere tartari, & inferni cruciatu terrere, nisi vt eius crucius timor, chami frenique loco foret, quibus homines à peccato reflecterent, reflexis ad se retraheret, retractos in charitate & suo favore dirigeret? Quã ob rem quum sit apertissimum, hunc te timorem tolles, & opera bona palam oppugnare, tum in pœnitentibus satisfactionem contemne; quã impudenter facis, quum scribite super fidem ædificare charitatem: quando nos aperte probauimus, idq; tuis ipsius verbis omnino nihil ambiguis, nihil à fidei turẽ superstruere præter opera bona, dam doces absq; bonis operibus fidei solam sufficere: & opera bona con-

*Opera bona
contemnit
Lutherus.*

temnis: magnus auctor absque metu quid
libet audendi male, dum scelera cuncta
promittis in momento protinus absor-
bēda per fidem: præsertim vt tu fidem de-
finis, quum scribis, quòd esse nullo modo
potest, nisi sit viuax quædam & indubita-
ta opinio, qua homo certus est supra om-
nem certitudinem se placere deo, se deum
habere propitium, & ignoscentem in om-
nibus quæ fecerit, aut gesserit. Quibus
verbis inducis profecto nimis arrogātem
fidem, suadens vt homo peccator sibi sic
blandiatur, vti se non solum habeat di-
uino fauore certissimum, sed certum etiā
apud deum esse se in fauore tam exiatio,
vt velut vnicum dei deliciū, quicquid de-
signarit flagitij, deum non possit ofen-
dere, tãquā deus promiserit propter eius
credulitatis meritum, impunitatem pec-
catorum omnium. Ideo nimirū quid (vt
scribis in *Babylonica*) omnia protinus in
momento fides absorbet scelera. Sed hæc
superba & ociosa fides, quantum sibi soli
placet tibi, tātum displicuit vetustis olim
patribus. Itaq; beatus *Isidorus*: Frustra (in-
quit) sibi de sola fide blanditur, qui bonis
moribus non vtatur. Idem scribit *liuus*

*Quid sit fi-
des secūdu
Lutherum.*

*Babylonica
Lutheri.*

*Verba diui
Isidori.*

Augustinus, velut occasione captata ex *August.*
 etymologia vocabuli: Fides (inquit) appel-
 lata est ab eo, quod fit: duæ syllabæ sonant,
 quum dicitur fides: prima à factò, secunda à
 dictò. Interrogo te igitur vtrū credas. di-
 cis credo. fac quod dicis, & fides est. Sed
 quid tibi verba patroni quondam tui, à quo
 nunc turpiter descivisti transfuga? Quid *Omnes ve-*
 cuiusquam veterum? quos omnes floccifac- *teres flocci*
 audes contendere nullam esse ad fidem viam *facit Luth.*
 aliam, imo nullam aliam omnino fidem esse, nisi quam
 falso definis ipse, quam etsi perinde velis ac-
 cipi tanquam sit formata charitate, nunquam
 tamen apud orthodoxe fidei peritos id po-
 tes obtinere: quum tuam fidem facias & bonorum
 operum tam negligentem, & tam facile absor-
 bentem scelera, ut sceleratis nebulonibus
 indulgeat flagitiosæ vitæ supinam securita-
 tem. Nam contra beatus apostolus eam cen- *Gal. 5.*
 set in adultis fidem veram, quæ per dilectio- *Ioan. 14.*
 nem operatur. & diuus Ioannes: Qui dili-
 git (inquit) deum, mandata eius habet, & ser-
 uat ea. Ita ut vtriusque sententia, alterius
 de fide, alterius de dilectione, necessario
 declinare debeas à malo, & operari bonum:
 nec in ociosa illa & arroganti fide quiesce-
 re, qua te certum fingis super omnem certi-

tudinem te placere deo: eumque vel approbare, vel ignoscere quicquid omnino facis. Quod si verum esset, bonus ille, deque teste vir tam rectus Iob, ut similis ei non esset in terra, non tam fuisset meticu-

Iob. 9. losus, ut diceret: Verebar omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti.

Iam quum scribis fidem oportere viuacem esse, fateor: sed viuax esse sine dilectione non potest, nec diligit (ut ait euangeli-

Ioan. 14. lista) qui dei mandata non seruat: nec mandata seruat adultus, qui non in bonis laborat operibus. Consequitur igitur, ut tua fides, quæ opera bona contemnit, viuax esse non possit, sed plane sit fides eiusmodi qualis Iacobus reprehendit apostolus,

Iac. 2. quum dixit: Fides sine operibus mortua est. Ad hæc si verum sit aliud, quod in sermonibus de præceptis affirmas ipse, præcepta dei, non nisi præsertim, ac decimum, quantumlibet etiam sancto, nullo modo posse seruari: contra quæ sentire videtur Christus, quum dicit: Iugum meum suave est, & onus meum leue: nec diligatur deus nisi

Matt. 11. si præcepta seruentur, nec in fide vita sit, nisi cum dilectione iungatur: an non vides ex tuis verbis eò rursus redire sermonem?

Hoc dicit Lutherus in quodam sermone habito ad populum Germanica lingua.

vt fides, quā esse viuacē vis, viuax esse non
possit? Verum ista quā scribis, satis osten-
dis aperte, quō tendas: neque enim sinunt
quenquam libelli tui dubitare, quin horū
proponas & contendas alterū: nempe vt
aut persuadeas periculosam & arrogantē
fidē, cuius quisq; fiducia fretus, ferietur ab
operibus bonis, & fidē faciat stimulū pec-
candi securius, credēs videlicet eā solam
cuncta semel absorpturam scelera quan-
tumuis immania. Aduersus quōd genus
fidei (si fides appellari potest tā immensa
superbia) fortiter exclamat scriptura san-
cta: O præsumptio nequissima, vnde crea-
ta es? Aut ideo certe fidem (quanquā rem
verbis inuestis) in tā sublime punctū sub-
leuas, quō vel pauci possint, vel nemo
cōscendere, vt vulgus hominum in diuer-
sum trudas vitium, nempe desperationem
consequendæ salutis & fidei: quæ despe-
ratio quum semel radices egerit, omiffa
prorsus bene viuendi cura, prorumpit in
omnem libidinem: quemadmodum scri-
bit apostolus: Desperantes, semetipsos
tradiderunt impudicitæ, in operatio-
nem omnis immunditæ: cui sententiæ
subscribit & illud, quā habetur apud Iob:

Ecclesi. 37.

Ephe. 4.

Regis Angliæ responsio

166.15. Nō credat frustra errore deceptus, quōd aliquo pretio redimendus sit. Quam ob rem satis evidenter liquet pessimam esse doctrinam tuam, qui medium omne diffugiens, nullam relinquis promissionis fidem, nisi aut eam quam malam esse videat cæcus, aut eam quam vix attingat angelus. Nec aliud vtraque via procuras, quam ut vel obtentæ fidei securitas, vel obtinentæ desperatio præcipitet homines in flagitiosæ vitæ licentiæ, quam solam prætextu libertatis euangelicæ laboras inuenerere: nec aliam charitatem ædificas super fidem tuam. Nam quōd te super fidem scribis ædificare obedientiam erga politicos magistratus, cui non & impudens videtur, & ridiculum? quū nemo nesciat quā obstinate doceas, neminem Christianum humanis vllis obligari legibus, quarum magistratus ministri sunt, quum omnia contempnas sacrosancta cōcilia: qua in hæresi tam obstinate progressus es, ut simul cum aliis detestandis hæreticis sacrosanctos canones palam cum irrisione combusseris, & tuis inhortationibus incitati rustici globatim rebellarunt aduersus magistratus, in miserabilem cladem suam, & in-

*Super hoc
aitetur te-
stis totus or-
bis: quin
hoc docuit
experientia.*

*Lutherus
sacrosanctos
canones pu-
blicè com-
bussit.*

delebilem infamiam tuam. Præterea quo pacto posses (si quis pudor esset) prædicare, quòd super fidem ædificas crucifixionem corporis peccati, quæ super mortuam fidem ædificas negligentiam orationum, festorum contemptum, ieiuniorum neglectum, castitatis exilium: & denique ferme omnia, quibus Christiani partim ipsius Christi præcepto, partim ecclesiæ catholicæ consensu, peccati corpus solent crucifigere? Ad hæc quo pacto non pudet dicere, quòd doces, & hortaris, vt peccati corpus crucifigant homines, quum tam obstinate doceas illam detestandam hæresim, quòd nemo facultatem habet aut libertatem volūtatibus, qua boni quicquam possit efficere? Nam quis aut studebit aliquid facere bene, aut curabit quid desinat male, qui quidem sibi semel penitus persuaserit, se, vt aliquid faciat boni, neque ex se sufficere, neque cū gratia dei cooperari, aut aliquid prorsus agere: neque maleficium, quòd ab ipso fiat, ipsius esse, vt in quo nihil omnino sua sponte perficiat, sed in quo producat omnia diuinæ voluntatis æterna & nulli mutanda necessitas, quam ipse nec promouere possit, nec

Lutherus.
omnia bona opera quæ Christus & apostoli docuerunt, damnatis.

Vide vt nihil secū scribitis scribas.
Lutherus.

Deus auctorem esse malorum. Lu

Regis Angliæ responsio

*Lutherus do-
cet, quippe
quæ neces-
sario ene-
miant.*

*Admiran-
da Lutheri
temeritas.*

impedire. Hæc hæresis, omnium quæ unquam sunt exortæ, scelestissima, & atrocissime blasphemans iustitiam dei, radix ipsa videtur ex qua pullulât vniuersa scelera, quibus tam numerosis, quàm nocentissimis vestra grassatur factio: quorum scelera tam audacia, ne quid trepident impietatis conscientia, sollicite laboras armare excusatiõe decreti diuini ineluctabili necessitate. Quam falsissimam opinionẽ vestire & fucare conaris locis quibusdam scripturæ partim per se obscuris, partim aperte detortis per te, quibusdã etiam in diuersum satis clare facientibus, quæ ipse nihilominus impudens pro te clamas esse clarissima. Qua in re siquid aut mentis haberes, aut frontis, admirarer temeritatem tuam, qui tam absurdã hæresim prædicare sustineas aduersus tot sanctorum sententias, aduersus ætatum omnium totius ecclesiæ catholicæ cõsensum, aduersus innumera sacrarum literarum loca tam aperta, clara, dilucida, vt in diuersam partem nullum colorem possint admittere: quorum quum tam passim scateât, incassum multã cõmemorem: vnus aut alter exempli causa suffecerit. Nã quid apertius esse potest

quàm hæc verba planissima? Proposui vo- *Deut. 30.*
 bis vitam & mortem, benedictionē & ma-
 ledictionē. elige ergo vitā, vt & tu viuas,
 & semen tuum. Quæso te, quo pacto datur
 electio, si negatur libertas? Quomodo cū
 necessitate cōsistit electio? Eodem modo
 quū ex dei persona bonū & malum, pœnā
 & præmium in electione ponentis huma-
 næ voluntatis, aperte dictum est homini:
 Apposuit tibi aquā, & ignem: ad id quod *Eccle. 15.*
 volueris, porrige manum tuam. tum id si-
 militer: Ante hominē vita, & mors: quod *Ibidem.*
 placuerit ei, dabitur illi. Quid hic sibi vult
 voluntas, quid manus porrectio, si nullam
 habet arbitrij libertatem? Quorsum Ioan-
 nes Baptista Iudeos hortatus est vt agerēt *Matth. 3.*
 pœnitentiam? Quorsum Christus adulte- *Ioan. 8.*
 ram iussit ne peccaret amplius? Quorsum *Ecclesi. 15.*
 iussit omnes, vt eius mandata seruarent, si
 nec per se seruare possent, nec illius adiu-
 ti gratia, quicquā ad ea seruāda coopera-
 ri? Quū deus hominibus diceret, bonum
 & malum in ipsorum manu positum, ve-
 rumne dixit illis, an falsum? Si falsum di-
 xisse contendas, iam omnibus eius promif-
 sionibus aufers fidem, in qua sola contem-
 dis salutem nostrā consistere, contra vero

Regis Angliæ responsio

si verum dixisse fatearis, tum te necesse
est fatearis falsum dicere: quū doces aper-
te contrarium. Quam ob rem hac in causa
nihil aliud in quæstionē venit, quā vtrū
Christo credendum sit, an tibi: nisi forte
contēdas (vt nihil omnino tam absurdum
fingi potest, quod si vrgearis paululū, non
sis paratus asserere) deum illa ioco dixisse
omnia. Sed neque istud in illius maie-
statis grauitatem conuenit: & hac in re mi-
re loquutus est serio, cum illis arbitrij li-
bertatem ostenderet, velut iusti supplicij
causam vnicam, si contrafacere quā pre-
cepisset, auderent, nimirum testatus incul-
patam iustitiam suā, ne quis de sua clemen-
tia conciperet opinionem tam impiam, vt
id sibi persuadeat, quod tu nunc passim
predicas, mitissimum illud numen natura
esse tam tyrannicum, vt qui nihil meruisset
mali, cum tam atroci, tam interminō
miserum torqueret supplicio, dūtaxat ex-
pleturum crudelem torquēdi libidinem.
Quam ob rem, quum tam alte cecideris in
puteū tam pestilētis hæreseos, vt id susti-
neas cogitare de deo, quod nemo bonus
animus possit inducere, vt non modo de
homine quoquam bono, sed nec medio-
criter

*Nunc in
quæstionem
venit vtrū
Christo an
vni here-
tico sit cre-
dendum.*

*Quantum
impietatis
contineat
Eutheri do-
gma de li-*

eriter malo persuadeat sibi, nihil aliud *probero arbitrio.*
 bationis requirendum puto, quod caduca sint
 ædificia, quæ tu superstruis super funda-
 mentum fluxibile tam infidelis fidei. Nec
 eo tamen consilio hæreses istas tuas atti-
 gi, quod eas disputare decreuerim: nam &
 tales esse cognosco, ut contra quanquam pos-
 set afferri non quantum vnas literas, sed
 quantum aliquot iusta volumina possit im-
 plere: & iam olim tam aperte reuictæ sunt,
 tam iuste passim damnatæ sunt bonis ac
 piis omnibus, auditu tam absurdæ sunt, ut
 amplius disputari non debeant, tantum
 abest ut debeant credi, etiam si angelus de *Galat. 3.*
 cælo prædicaret eas, tam longe dissonas
 euangelio, & fidei quam Christus tot æta-
 tes docuit ecclesiam suam. Quod si, quam *Prudens est*
 sunt indubiè contra te, tam essent contro- *filium illu-*
 uersæ & dubitabiles iam olim, tamen mi- *strissimi*
 hi certum est nihil disputare tecum, quan- *principis.*
 doquidem sum expertus, quam prorsus o-
 missa ratione totus vertaris in scurrilia
 iurgia. Quo ex tempore (id quod serua-
 bo) statui, quod ad disceptationes attiner,
 deploratum istud ingenium tuum impro-
 bitati suæ relinquere. Quanquam alios non
 defuisse video, qui & ex Anglia, & aliis ex

121
Regis Angliæ responsio

locis aliquot ad ea quæ in me scripſisti,
reſponderint, aliqui etiam te ex meritis
tuis ornarint, & tuis te tractarint artibus,
niſi quòd rationem admiscuere cõuiciis,
quibus tu ſolis diſputas. Eorum nemini
quicquam adhuc reſpondeſ, nõ taciturus
haud dubie tam diu, niſi toties tam aperte
uictum, tandem oppreſſiſſet pudor: quem
ſiquando ruruſus uicerit impudẽtia, ex iuſ-
dem aliquis (opinor) exiſtet, qui tibi te de-
pingat denuo. Ego certe neque tibi ſcri-
bam amplius, neque nũc ſcripſiſſem quic-
quam, niſi tuarum me literarũ permouif-
ſet ſubdolum conſilium, quo laboras, ut
credant tui me iam cõepiſſe partibus tuis
faucere. Quã in rem reſpoſum retuliſſem
breue: neque tuarum hæreſum quicquam
attigiſſem nominatim, ſi non impudenter
aſſeruifſes nihil aliud te docere, quã in
fide Ieſu Chriſti homines oportere ſaluos
fieri: tum fidei te ſuperædificare charitatẽ
erga proximos, obedientiam erga politi-
cos magiſtratus, & crucifixionem corpo-
ris peccati. Siquidem iſta tua tam effrons
impudentia me cõggit vnum aut alterũ
proferrem tam præclarorum dogmatum,
quæ facile quiſquam uideat lõge alterius

*Rex cur Lu-
thero reſpõ-
derit.*

esse generis, quàm eorum quicquam sit,
 quæ te tam falso, iactas sola prædicare. Nec
 interim tamen quicquam attigi cæterarum
 hæresum tuarum cumulum, quæ tam pu-
 dendam impudentiam vanitatis tuæ redar-
 gunt. Nam quum aperte scribis aduersus
 sacramenta Christi, quum cœlibem casti-
 tatem damnas in sacerdotibus, quum sa-
 cro omnes ordines deiicis, quum panis
 substantiam Christi corpori coniungis,
 quum scurraris in missæ sacrosanctum cano-
 nem, quum scæminas iubes audire confes-
 siones, & iisdem sacramentorum omnium
 administrationem committis, quum eas iu-
 bes conficere corpus Christi, quum tam
 parum interesse censes inter intemeratam
 Christi matrem, & impudicam meretricem
 tuam, quum sanctissimam Christi crucem
 blasphemias, quum doces nullum esse pur-
 gatorium, sed animas omnes dormituras
 in iudicij diem, spem proponens diu diffe-
 rendi supplicij, quò securius peccent im-
 probi, quum hæc (inquam) doceas, & mil-
 le pudendas hæreses: præterea non te pu-
 det scribere, quòd nihil doces aliud, quàm
 hominem oportere saluari per filium Iesu
 Christi, quãdo re vera nihil moliris aliud,

*Catalogus
 aliquot do-
 gmatum Lu-
 theri.*

*Inspice in
 Christi ma-
 trem bla-
 sphemia.*

Regis Angliæ responsio

Verisimilissimum,

quàm vt Christi fidem penitus possis extinguere, qui si venisset ea docturus, quæ nunc doces tu, venisset profecto non auocaturus hominès à malo, nec fuisset (quod erat) doctor virtutù, sed manifeste patronus vitiorù: à quo quàm longe abfuerit, satis insigne documētum dedit, quum tam immane supplicium pertulit in cruce, quò nos à peccatorum pœna redimeret. Quo pacto patitur (si quis inest) pudor, vt talia scribas ad me, conscius in libris tuis hereses istas impias non modo me legisse, verumetiam doctissimorum virorum iudicio multas reuicisse? Quæ quum ita se habeant, mirum tamen est videre quantum impudētia recurras, nunc audiri saltē postulans (tanquam hætenus nunquam fuisses auditus) & te mirari simulans, cur damnari debeas, qui nec conuictus adhuc sis, nec auditus. Nunquàm ne Luther quoties auditus es apud eximium patrem Cardinalem sancti Sixti, legatum summi pontificis in Germania? Nunquàm ne præbita publice disputandi licentia, adhibitis etiam notariis, auditus es in Saxonia? An non libellis impiis & blasphemis vsquequaque sparsis, & hæresum tuarum contagium

*Lutherus
quoties au-
ditus, tamē
auditum se
nondum di-
cit.*

pestilens longe lateque deferentibus plus
 satis auditus es per totum orbem? & tamē
 queri non pudet nondum esse auditum,
 sed damnatum esse nullius mali conuictū.
 Certe quod ad damnationem attinet, lice-
 bit securus obdormias, si iure damnari nō
 potes, nisi sic reuictus ante, vt ipse te vi-
 ctum fatearis. Cæterum re vera satis sæpe
 conuictus es & ab aliis nonnullis eruditif-
 simis viris, & (quod non solum doctissimi
 quique testantur, sed & sacrosancta sedes
 apostolica iudicauit) à nobis. Quod quan-
 quam præ superbia nō dignaris agnosce-
 re, tamen ipsa re satis fateris & ipse, quum
 nihil hætenus præter scurriles næcias, qd
 respondere possēs, inuenisti. Ego Luthe-
 re, etiam si nihil earum rerum callerem,
 quarum tu damnatus es, tamen quin iuste
 damnatus esses, dubitare profecto nō pos-
 sem, quum te damnasse videam pōtificem
 ipsum summū, cum toto reuerēdissimorū
 Cardinalium collegio: quorum iustitiam
 & æquitatem nemo bonus habere debet
 suspectam, propter scurriles clamores
 improbi debacchantis fraterculi sua dam-
 natione infrendentis; præsertim qui sit
 eiusmodi, cui ratio minus satisficiat, quē

*Hoc ut ne-
 get Luthe-
 rus, tamen
 oēs sciunt.*

Pro. 30.

Pro. 29.

*A Parisio-
rū schola fa-
migeratissi-
ma dānata
Lutheri hæ-
reses.
Strophæ Lu-
theri.*

nulla mouet auctoritas, qui nemini quicquam credit, præterquam soli sibi, cui vni credit præ omnibus & contra sapientis cōsiliū, qui scribit: Ne sis sapiens apud te ipsum, quod genus hominum quàm deplorata sit conditionis, vide. Vidisti (inquit) hominem sapientem sibi videri? magis illo spem habebit insipiens. Tam quum hæresum tuarum plerasque damnatas esse viderem in clytarum scholarum consensu, quare deberem tot & raptorum virorum suspectum habere iudicium, etiam si ipse (quod dixi) de re quàm iudicassent, omnino nihil intelligerem: præsertim quum in illis esset famigeratissima schola Parisiorum, cuius iudicio quondam ipse te staturum promiseras? Cætera post, quum intelligeres tam manifestarios esse errores tuos, vt nemo bonus esset ac pius vsquæ, in cuius iudicio spem possis reponere, in conuētū Vvormacensi (vbi te pleno procerum senatu damnauit Cæsar) ad disputandum quidem obtulisti te, sed ea quæ disputarentur, cuiusquam iudicio submittere (qui quàm recte contra ne differeres, posset ferre sententiam) id vero pertinacissime pernegasti. Nunc quum te videā

hæc te pacto gerere, vt nec in alios iudices consentias, nec illis ipſis obedias, quibus obtemperare promiferas, nec Cæſaræ maiestatis iudicio deferas, quum tot eruditissimos viros haberet in consilio, nec reuereare quicquam & apostolicę sedis & collegij sacrosancti sententiam: sed improbus irrisor appelles ad proximum generale concilium: nec tamen simpliciter proximum, sed adiecto cuniculo per quod possis effugere, nempe quod proxime congregatum esse contingeret in spiritu sancto, vt in quocunque esses damnatus, ibi negares fuisse spiritum sanctum, & tamen paulo post generalia concilia omnia contemnere, ne quis dubitare posset nulli te tandem prorsus pariturum: quum hoc (inquam) pacto te gereres, quomodo potuisset iudicium in te redditum mihi esse suspectum, etiam si de tota re nihil aut intellexissem, aut audissem aliud? Nunc vero quum res tuę quales sunt, tales ipse cognoscam, nempe apertas & indubitatas hæreses, cuiusmodi aliquot commemoravi tibi, quemadmodum tu te mirari fingis hætenus audiri non posse, ita nos contra multo miramur magis & istud te pos-

q. iiii

Quam luxuriose aperitur Lutheri mores.

Regis Angliæ responsio

*Potius cre-
dendum his
que eccle-
sia Christi
catholica
per annos
ampli⁹ mil-
le quingen-
tos pro ar-
ticulis fidei
credidit,
quam uni⁹
fraterculi
impuden-
tia.*

se dicere, & quenquam inuentum esse, qui te quicquam audire dignetur: tanquã fatis causæ sit vnus fraterculi peruicax impudentia, cur nunc tandem oporteat dubitare, an ea demum vera sint, quæ pro articulis fidei tota credit, & annos amplius mille quingentos perpetuo credit ecclesia Christi catholica, que madmodum euidenter liquet ex doctrina Christi, & sanctis eius apostolis, necnon multis aliis beatissimis ecclesiæ doctoribus, quorum alius alio tempore locoque scribens, omnes fuisse eadem fide concordés à Christo nato, passoque, vsque ad inauspicatam prædicationem tuam. Quorum sanctissimorum patrum, & in scriptura sacra certissimorum interpretum, quum tu scripta contempnas, non video causæ quicquam, cur postulare debeas, aut quid fructus nobis tua scripta possint afferre, sanctissimorum virorum omnium tot ætatibus comprobatæ doctrinæ tam ex diametro contraria. Quamobrem quum scribis haud parui fructus magnam spem euangelio, & gloriæ dei portendi, si tibi libera facultas detur ad nos scribendi de negotio euangelij, oporteret tamen prof-

cto te, quicquid haecenus texuisti, retexe-
re, & longe diuersa scribere istis ferme o-
mnibus, quæ vel hucusque abs te scripta
sunt, vel ex literis ad me tuis videris esse
scripturus. Nam ex his, quæ hunc vsque
diem scripsisti, ad eo nihil fructus conse-
cutum est euangelium Christi, vt & oris
tui tam venenati pestilenti flatu, multum
ei pulcherrimi fructus interierit, & spe-
ciosissima gemma perquam numerosa pe-
rierit, quæ maturuerat in dulcissimum
fructum, nisi talis irrepens conuoluulus
erosiffet.

Iam quod tibi scurrari libet in ecclesiã
Romanam, & clericos, mihi certe non est
consilium ea de re multum disceptare cū
fraterculo. Cæterū qualesquales illi sunt,
ipse cuiusmodi sis, profecto satis indicas.
Sed quando temet haberi vis tam exactū
euangelistam, feceris aliquanto rectius, si
prius ex euangelio didiceris ex oculo tuo
trabem tollere, quàm festucam in alieno
deprehendere: tum si diligenter expedis
ex his, qui per inuidiam & malitiam mur-
murabant in Moysen, & in Dauidem ia-
ciebant quæ uicia, quis illos maneat exitus,
qui in eos contumeliosi sunt, quibus cum

*Quam per-
niciosa
Christi eu-
angelio hæc
noua-do-
ctrina.*

Matt. 9.

*Cape hinc
Luthere
exemplum.*

reuerentia debent obedire. Tū vt id per-
 discas etiam, si mutare nonnihil ecclesia
 videretur: temperandum tamen, cauendū
 quē tibi, ne tam improbē sis audax, vt
 arroganter eam tentes attingere, & tuis
 digitis curuis & conspurcatis regere, ne
 te deus ita ciuilitatem doceat, & officiū
 ostendat tuum, quemadmodum olim do-
 cuit eum; qui præter fas ausus est manum
 arcae fœderis labascenti supponere. Quā-
 quam haud dubie tametsi te libido subit
 debacchandi scurriliter in Romanam cu-
 riam, tua tamen & doctrina simul & vita
 satis reddunt perspicuum, quòd si tam es-
 set mala, quàm fingis, tibi displicere non
 posset. Etenim quando tibi pessimi qui-
 que apostatæ, qui contempto voto, & re-
 iecta meliore vita, deserto spiritali stu-
 dio, totos se carnis voluptati deuouerint,
 veniunt acceptissimi: contraque viri bo-
 ni, & studiosi pietatis, passim è suis ædi-
 bus, vbi in oratione, ieiuniis, & castitate
 delegerant diuino cultui totam vitam im-
 pendere, per te quotidie, perque improba
 factionem tuam crudeliter extruduntur:
 & templum quoque sanctissimum hone-
 stissimo virginei chori contubernio de-

2. Reg. 6.

*Sic Luthe-
 rus crucifi-
 git corpus
 peccati. Sic
 Gebennæ
 agitur.*

stitutum, scortatoribus impuris, & spurcissimis prostibulis relinquatur prophanandum: an non istud institutum tuum satis superque declarat neminem tibi odio esse quia nequam sit, sed eum tibi vere esse inuisum, quisquis fuerit probus, quisquis virtuti deditus, hoc est instituto tuo doctrinæque contrarius? Nec ob aliud certe magis obmurmuras aduersum apostolicam sedem, quam quòd ab ea vides & indignaris damnatas esse tam impias hæreses tuas, vt illa tibi non absurde responderit: Nec contra nos est murmur tuum, sed contra dominum. tum in Christum, cuius vicem gerit, suspiciens, aduersus improbam superbiam tuam clementer exaudita, clamavit: Præsumentes de se, & de sua virtute gloriantes, humilias. Neque enim quisquã fere natus est vnquam, qui sibi tam multum tribuat, quum iure tam parũ debeat, quàm ipse tribuas tibi. Qui si tam vere saperes, quàm tua tibi philautia persuadet, non ita te comparasses, vt correptus à pontifice, murmurare potius, quàm emendari statuisses. Vir prudens (inquit scriptura) disciplinatus non murmurabit correptus. Vereor haud dubie, ne breuĩ

Exod. 19.

Indib. 6.

Eccle. 19.

Regis Angliæ responsio

Roma. I.

sensurus sis dum tibi tam impense places,
& sapiens videris oculis tuis) illud in te
competere, quod apostolus dixit in phi-
losophos Ethnicos: Euanuerunt in cogi-
tationibus suis: obscuratum est insipientis
cor eorum: & dicentes se sapientes esse,
stulti facti sunt. Ita tibi surgit animus, vt
magna cum gloria numeres te amicis esse
ditissimum, magnis præsertim principi-
bus, quos à tua parte stare iactas in Ger-
mania. Sed ego te profecto vera sensurum
puto, quæ deus in Apocalypsi cuidam est

Apoca. 4.

minatus homini, qui nisi vitiis illum vin-
ceres, simillimus erat tui. Tu dicis (in-
quit) quia diues sum, & locupletatus, &
nullius egeo: & nescis quia miser es, &
miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.
Credo equidem haud ita multo post hæc
(pro sua in ecclesiam benignitate) prouis-
urum Christum, cuius euangelium co-
naris prætextu fauoris extinguere, machi-
nam alicunde quampiam, quæ tam stolidæ
superbiæ tuæ cornua cristasque confuin-
gat: quum te tam nudum relinquat ami-
cis, quàm nunc destituit gratia, quod eam
elementer oblatam sæpe sponte, non ces-
ses relicere. Quin id iam pridem quoque

luculenter cœpit ostendere, nisi te sic ob-
 cæcaret superbia, vt nō sustineres aduer-
 tere. Nam quum tu tam valde iactes prin-
 cipes fauere tibi, res longe diuersum pro-
 bat, quando miseri illi rustici doctrina tua
 seducti, summa cum calamitate & miserā-
 da strage reuerberati sunt, virtute & vi-
 ctoria clarissimorum principum: qui cum
 summo suo apud deum præmio, apud ho-
 mines omnes bonos laude & gloria, fa-
 ctioni tuæ, sectæque seditiosissimæ resti-
 torunt.

*Principes
 Germanie
 quàm Lu-
 thero faue-
 rint scilicet.*

Iam quòd ais nihil mirandum esse, si te
 Caesar, & aliquot item principes perse-
 quantur, allegās illud prophetæ: Fremue-
 runt gentes, & populi meditati sunt ina-
 nia. Astiterunt reges, & principes conue-
 nerunt in vnum aduersus dominum, &
 aduersus Christum eius. Hæc verba reci-
 derunt in caput tuum, si verū est id quod
 dicis, Germaniæ populos & principes
 tueri partem tuam. Nam id quidem haud
 dubium est, quum factio tua tota contra
 Christum militat. Quamobrem aggluti-
 nent se vobis quicunque volent: Qui ha-
 bitat in cœlis, irridebit eos, & dominus
 subfannabit eos. id quod iam pridem sa-

Psalms. 2.

Psalms. 2.

Regis Angliæ responsio

Septuaginta millia hominum qui Luthe- ro fauebāt ultione di- uina pau- cis mensi- bus interc- pta sunt. tis declarauit, quum plus minus septua- ginta millia ex his qui in tuam sectam coniurauerant, immisis in eos ultione di- uina principibus, paucis mensibus interc- pta sunt.

Iam quū tam sancte optas, vt deus in me verbis ita cooperetur tuis, vt i miraculo quodam conuertat in fluorem euangelij euangelio me fauere profiteor, & idem animus precor non solum vt sit perpetuus, sed etiam vt increseat in dies. Verum quum te haud nesciam rem sic accipere, tanquam euangelio non faueant, qui se- ctæ non fauent tuæ, nec solere deum cog- noscam aduersus filij sui fidem edere mi- racula: certe potius quàm id prodigiū in me malus producat genius, vt ego ex animi tui sententia sub euangelij no- mine faueam impietati tuæ, optarim cer- te, vt tu, tuique omnes illic Luthere prius auehamini, quò (si nō resipiscitis) vos par- crit auehi.

*Disce hinc
Luthere
modestia.*

Nam quòd hononis tantum scilicet tā humiliter offers nobis, vt si mihi placitu- rum sentias, alium librum non graueris edere, quo de me largiter meras laudes prædices, simul ea reuocans, ac retexens

omnia, quæ dudum in diuersum scripse-
 ras, hoc te labore toto Luthere oppidò
 quàm lubens libero. Neque enim sic in-
 cendor gloriæ ieiunio, vt tuos libros in
 meas laudes ambiam: sed opto potius,
 quod magis in rem sit tuam: nempe vt
 agnitis erroribus, & recantatis hæresibus,
 respiciens tandem, & reuersus ad fidem,
 sic eam scriptis probes & operibus bonis,
 vt inde laudem possis & gloriam dare
 deo. Alioqui si ad istum, quo cœpisti, mo-
 dum in hæresibus impiis, & improba vita
 perrexeris, me profecto laudare non po-
 tes impensius, quàm si vituperes: nec è di-
 uerso magis odiose traducere, quàm si quã
 maxime potes, extollas, si verum est (vt est
 profecto) quod legitur apud Senecam, tã
 turpe tibi sit laudari à turpibus, quàm si
 lauderis ob turpia. Quamobrem quum
 scribis libri tui in me editi vehementer te
 pudere, culpam transferens in alios ne-
 scio quos, quorum instigationi panueris,
 & pedibus meis aduolutus suppliciter
 oras veniam, speras quum me mortalem
 meminerim, quòd immortales inimicitias,
 nolim gerere: profecto Luther, tametsi tu
 magnifice & sublimiter de te ipso sentiēs

*Ab illa
 dato vitu-
 perari, ho-
 norificum
 est, ex præ-
 uerbio.*

Regis Angliæ responsio

*Hæc ais in
Babylon.*

*Pontificis
fastigio
quàm lon-
go interval-
lo reges sūt
impares.*

*Hæc chari-
tas non stat
vsquam sit
per funda-
mentum
suum Lu-
ther.*

*Insignis Lu-
theri vafri-
ties.*

pro iure tanto semper habuisti te, vt non puduerit scriptis etiam tuis profiteri non esse solum te, sed & futurum semper, nec viuum modo, sed præterea mortuum, im- mo exustis etiam cineribus, & in mille proiectis maria, perpetuum tamen hoste & inimicum pontifici, cuius fastigio haud nescio quàm longo reges intervallo sint impares: ego te nunquam tamen æstimauitanti, vt vnquam sim dignatus esse inimi- cus tibi, tametsi hæreses tuas habeam quã- tum alius quisquam exosas. Sed nec eorũ conuiciorum quicquam, quibus in me scurriliter debacchatus es, tam valde me commouet, vt non prece multo minori nobis possis, quàm qua nunc es vsus, abũ- de satisfacere, si tibi res ex animo & sy- cere satis ageretur. Verum enimvero quum videam supplices istas obtestatio- nes tuas hæresum tuarum defensione pas- sim arroganter sparsas, non sum Lutherẽ tam cæcus, vt non satis cernam quorsum tendat tua ista non satis sapienter celata vafrities, qua tametsi stulte interim con- tumeliosus es, solícite studes eblandiri gratiam, facultatẽque liberam de tuis ad nos hæresibus sub euãgelici negotij præ-
textu,

textu, quasi cum aliquo favore scribendi.
 Quod si Germaniæ principes iam inde ab
 initio (quod utinam contigisset) instituti
 tui propositum finemque tam prouidif-
 sent, nunquam profecto nomine liber-
 tatis tantum calamitatis inuexissent illuc.
 Quamobrem ut tu fiste Luther supplica-
 sti nobis per Christi sanctam & veneran-
 dam crucem, (quã Christi crucem quanto
 tu honore prosequeris, fatis tua declarant
 scripta, quibus eam non impie solum, &
 cum blasphemia, sed improbe quoque, &
 non ferenda scurrilitate tractasti) ut offen-
 sas in me tuas condonem tibi, sic ego te
 sincere contra, & animo vere christiano
 cohortor, ut te prosternas non meis qui-
 dem pedibus, sed ante pedes dei: tũ ut per
 eius gratiam, quæ semper ad manum præ-
 sto est his, quicumque non improba spon-
 te repulerint, voluntatis tuæ libertatem
 (quam nescio stultene magis, an impie
 nullam esse contendis) diligenter applices
 ad inuocandum diuini fauoris auxilium:
 quo & precibus tuis concessio, & assidui-
 tate supplicis implorationis aduucto, sic
 adnitere cooperari cum illo, ut ablegata
 primũ in cœnobiũ aliquod misera illa

*In sermone
 quodam ad
 populũ, Lu-
 theri in cru-
 cem Christi
 blasphem-
 ia.*

*Katherinã
 de Bore mo*

*vialera in-
 selligit, quã
 Lutherus in
 uxorem du-
 xit, postquã
 per bienniũ
 inter scho-
 lares Vuit
 sbergenses
 scortata
 fuerat.
 Hec ani-
 mum tuum
 deberent
 maxime
 cruciare
 Luther.*

muliercula, Christi quondam sponsa, qua
 nunc in vtriusque damnationem, legitimi
 coniugij nomine abuteris ad scelestissimã
 libidinẽ, ipse per omnes vitæ tuæ dies re-
 liquos lugeas & ingemiscas tecum multi-
 plices errores in quos incidisti, immesum
 malorũ cumulũ quẽ tot in locis impij li-
 belli tui conflagrant, miserandam perniciẽ
 tam numerosorũ corporum, quot incitãte
 te miserrime sunt perempta. Super omnia
 vero, maxime lamentabiles miserrimarũ
 animarum interminandos cruciatus, quas
 improba doctrina tua super numerũ præ-
 cipitavit ad inferos. Atque vtinam tibi tã
 efficax esset gratia, & tanta fortitudo spi-
 ritus, vt nullus terror periculi, nullus te
 mortis metus queat retundere quo minus
 audeas vltro mediis te turbis ingerere, &
 palam prædicare verum, damnans & de-
 testans publice hereses illas nefarias, qui-
 bus & voce multum, & magis calamo pe-
 stilenter infecisti mũdũ, nec adhuc exhau-
 stus tamẽ teterrimã eiusdẽconi colluviẽ
 conditã seruas in pectore. Istud quãto fa-
 ceres fortius, tãto faceres melius: tãto ma-
 gis & fidei negotio (cui tantum nocuisti)
 prodesles, & pro his quæ scelerate cõmi-

fisti, satisfeceris. Quod si tibi non est tantum
 gratia, si te praepediat humanae carnis in-
 firmitas, nec per terrorem sustineas haereses
 & errores tuos apud eos quos corrupisti,
 reuocare praesens, apostolum saltem Petrum non
 dedigneris imitari, quamquam eius successo-
 res contemnis. Itaque si non audes intus fateri
 verum, sed abnegas & abiuras Christum, exi
 saltem foras ab his quos ipse malos (in hoc
 dissimilis Petro) fecisti: & peccatum tuum a-
 mare defleas, procul abdens te quopiam in
 religiosum coenobium, ubi ad gratiam remis-
 sionisq; fontem Christum recurras, & salubre
 agas admissorum poenitentiam, ubi recantare
 possis errores tuos in animae tuae salutem,
 citra periculum corporis. Ibi reuocando lu-
 gedoq; pestilentes haereses, & flagitiosa fa-
 cinora, diuinae misericordiae supplicii & non
 nimis arrogante fiducia, gestu, verbis, ani-
 mo publicani, procura salubribus assidue
 poenitentiae fructibus condonationem praeter-
 ritorum scelerum. Quam mutationem atq; emen-
 dationem tuam, atq; aliorum inter exemplum tuum, non
 minus profecto libenter audierim, quam
 hactenus audire tristatus sum, & te, & per
 te plurimos miserrime passim perire.

Luce. 22.

Luce 18.

*Velisne Lu-
 ther respo-
 sum clemē-
 tius hoc?*

FINIS.

r ij